

**საქართველოს მოსახლეობის დემოგრაფიული
პროცესებისა და შრომითი რესურსების
დინამიკის ტენდენციები**

ნანა ნადარეიშვილი

ედ, სტუ ასოცირებული პროფესორი

ნონა დანელია,

სტუ დოქტორანტი

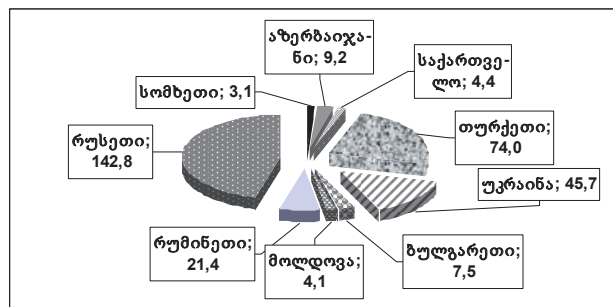
მსოფლიოს მოსახლეობამ გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის მონაცემებით 2011 წელს 6,987 მილიარდ ადამიანს მიაღწია. ექსპერტები ვარაუდობენ, რომ ოცი საუკუნის წინ მსოფლიოში დაახლოებით 150-დან 250 მილიონამდე ადამიანი ცხოვრობდა. აქედან გამომდინარე, ჩვენს პლანეტაზე მცხოვრებ ადამიანთა რაოდენობა უკანასკნელი 2000 წლის განმავლობაში თითქმის 28-ჯერ გაიზარდა. მაგრამ სხვადასხვა ქვეყნებში მოსახლეობისა და შრომითი რესურსების დინამიკა ძალზე განსხვავებული და არათანაბარია.

ზოგ ქვეყანაში მოსახლეობისა და შრომითი რესურსების სიჭარბეა, ზოგან კი პირიქით – სამუშაო ძალის ნაკლებობაა.

მოსახლეობის რაოდენობის მხრივ თუ საქართველოს შევადარებთ შავი ზღვისა და სამხრეთ კავკასიის რეგიონის ქვეყნებს, აღმოჩნდება, რომ ჩვენ მხოლოდ სომხეთსა და მოლდოვას ვუსწრებთ (იხ. დიაგრამა №1).

დიაგრამა №1

**შავი ზღვის რეგიონის და სამხრეთ კავკასიის ქვეყნების მოსახლეობის
რაოდენობა 2011 წლისთვის (მლნ. ადამიანი)**

საქართველოს მოსახლეობა ყველაზე მრავალრიცხოვანი 1992 წელს იყო და შეადგენდა 5467 ათას ადამიანს (5,5 მილიონ ადამიანს).

გასულ საუკუნის 90-იან წლებში პოლიტიკურ და სოციალურ-ეკონომიკურ პროცესების რევოლუციური ცვლილებები, 2008 წლის რუსეთ-საქართველოს სამხედრო-საომარი დაპირისპირება უარყოფითად აისახა დემოგრაფიულ პროცესებზე, რამაც თავის მხრივ თანდათანობით შეამცირა ჩვენი ქვეყნის მოსახლეობა: 1995წ იყო 5062 ათასი, 2000წ – 4672 ათასი, 2010წ – 4436 ათასი ადამიანი.

1992-2010 წლებში მოსახლეობის რაოდენობის 18,9%-ით შემცირების მიზეზი იყო ძირძველი ტერიტორიების დაკარგვა, მოსახლეობის აქტიური ემიგრაცია და ბუნებრივი კლება. ქვემოთ მოტანილი ბუნებრივი მოძრაობის საშუალო წლიური აბსოლუტური და შეფარდებითი მაჩვენებლები (იხ. ცხრილი 1) ასახავენ დემოგრაფიული სიტუაციის მდგომარეობას უკანასკნელი ათწლეულების მანძილზე.

ცხრილი 1

საქართველოს მოსახლეობის ბუნებრივი მოძრაობის საშუალო წლიური მაჩვენებლები¹.

	1981-1990წწ		1991-2000წწ		2001-2005წწ		2006-2010წწ	
	ათასი ადამიანი	‰	ათასი ადამიანი	‰	ათასი ადამიანი	‰	ათასი ადამიანი	‰
ცოცხლად დაბადებული	92,8	17,5	59,5	12,2	47,3	10,9	55,9	12,7
გარდაცვლილი	47,5	8,9	50,2	10,4	45,6	10,5	44,2	10,0
ბუნებრივი მატება	45,3	8,6	9,3	1,8	1,7	0,4	11,7	2,7

ცხრილიდან ჩანს, რომ საქართველოში დემოგრაფიული სიტუაცია საგრძნობლად გაუარესდა 1991-2000წლებში; ამ პერიოდში შობადობის შემცირებისა და სიკვდილიანობის მომატების შედეგად ბუნებრივი მატების საერთო კოეფიციენტმა საშუალოდ, წლიურად შეადგინა 1,8 პრომილე. აღნიშნული პროცესების შემდგომში გარდამავებით, მომდევნო 2001-2005 წლებში ბუნებრივი მატების მაჩვენებელი კიდევ უფრო მეტად შემცირდა და შეადგინა 0,4 პრომილე, რამაც ხელი შეუწყო

¹ ცხრილი შედგენილია საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის ოფიციალური მასალების საფუძველზე.

ეკონომიკური თეორიის თანამედროვე პრობლემები

მოსახლეობის რაოდენობის გარკვეულ სტაგნაციას.

XXI საუკუნის დასაწყისის დემოგრაფიული სიტუაცია იყო უმწვავე-
სი და მისი შესაბამისი დემოგრაფიული, სოციალური და ეკონომიკური
(მაგ. შრომითი რესურსების შემცირება) შედეგები გამოვლინდება უკვე
ორი ათეული წლის შემდეგ.

გარკვეული ოპტიმიზმის საფუძველს იძლევა უკანასკნელი წლების
დემოგრაფიული მაჩვენებლები. 2006-2011 წლებში ბუნებრივმა მატებამ
2001-2005 წლებთან შედარებით მოიმატა 2,3 პუნქტით და შეადგინა სა-
შუალოდ, წლიურად 2,7 პრომილე. სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეო-
ბის გარკვეულმა გაუმჯობესებამ, მართმადიდებლური მრწამსის გარდამავ-
ბამ ბევრ ოჯახში გააღვივა მესამე და მომდევნო ბავშვის ყოლის სურვილი,
რამაც აამაღლა შობადობის დონე. სიკვდილიანობის დონე უმნიშვნელოდ
შეიცვალა. აბსოლუტური მაჩვენებლების შემცირების მიუხედავად მოკვდა-
ობის კოეფიციენტს თითქმის არ განუცდია ცვლილება, რაც მის სტაბი-
ლურობაზე მეტყველებს. საგულისხმოა, რომ ბოლო წლებში აღირიცხა 1
წლამდე ბავშვების მოკვდაობის შემცირება (11,2 პრომილე). ასეთი დაბალი
მაჩვენებელი არ დაფიქსირებულა ბოლო 20 წლის მანძილზე.

ცხრილი №2

დემოგრაფიული მაჩვენებლები რეგიონების მიხედვით 2010 წლისთვის.

რეგიონები	დაბადება	გარდა- ცვალება	ბუნებრივი მატება	ქორწი- ნება	განქო- რწინება
საქართველო	62585	47864	14721	34675	4726
აჭარის ა.რ.	6293	3217	3076	3478	309
ქ. თბილისი	16212	11645	4567	8333	2242
გურია	1971	1767	204	1097	86
იმერეთი	10041	8726	1315	5362	580
კახეთი	5348	5082	266	2453	300
მცხეთა-მთიანეთი	1425	1366	59	704	109
რაჭა-ლეჩხუმი და ქვემო სვანეთი	490	916	-426	308	18
სამეგრელო-ზე. სვანეთი	5969	5325	644	3507	324
სამცხე-ჯავახეთი	2706	2184	522	1468	110
ქვემო ქართლი	7230	4032	3198	5342	394
შიდა ქართლი	4900	3604	1296	2625	254

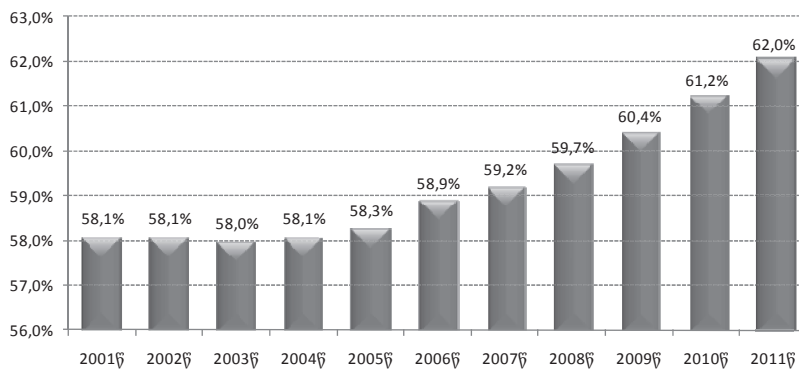
უკანასკნელი მონაცემებით რეგიონებს შორის (იხ. ცხრილი №2) ყველაზე მაღალი ბუნებრივი მატება დაფიქსირდა ქ. თბილისში (4,567 ადამიანი). მხოლოდ რაჭა-ლეჩხუმისა და ქვემო სვანეთის რეგიონში აღინიშნა ბუნებრივი კლება (-426 ადამიანი).

ზემოთ აღნიშნულიდან გამომდინარე, საქართველოსთვის საჭიროა ოპტიმალური დემოგრაფიული პოლიტიკის შემუშავება, რომელიც ხელს შეუწყობს დემოგრაფიული ვითარების გაუმჯობესებას.

საქართველოს მოსახლეობაში ძირითადი შრომისუნარი ასაკის (20-65წელი) კონტინგენტის ხვედრითი წილის დინამიკა წლების მიხედვით ზრდის ტენდენციით ხასიათდება¹ (იხ. დიაგრამა №2), რაც დაკავშირებულია XX საუკუნის მეორე ნახევარში მოსახლეობის შედარებით მაღალ ბუნებრივ მატებასთან. დემოგრაფიული პოლიტიკის მიზანი უნდა იყოს მოსახლეობის აღწარმოების პროცესებზე ზემოქმედების მეშვეობით მოსახლეობის რაოდენობის გაზრდა ბუნებრივი მატების საშუალებით, რათა უკვე 20-25 წლის შემდეგ ქვეყანაში შრომითი კონტინგენტის ნაკლებობა არ წარმოიშვას. თუ არ განხორციელდა სახელმწიფოს მხრიდან აქტიური დემოგრაფიული პოლიტიკა, უკვე ორი ათწლეულის შემდეგ, ჩვენს ქვეყანაში შეიქმნება ადგილობრივი შრომითი კონტინგენტის დეფიციტი.

დიაგრამა №2

შრომისუნარიანი ასაკის კონტინგენტის ხვედრითი წილი
მთელს მოსახლეობაში (მიმდინარე შეფასებით)

1 www.geostat.ge

ეკონომიკური თეორიის თანამედროვე პრობლემები

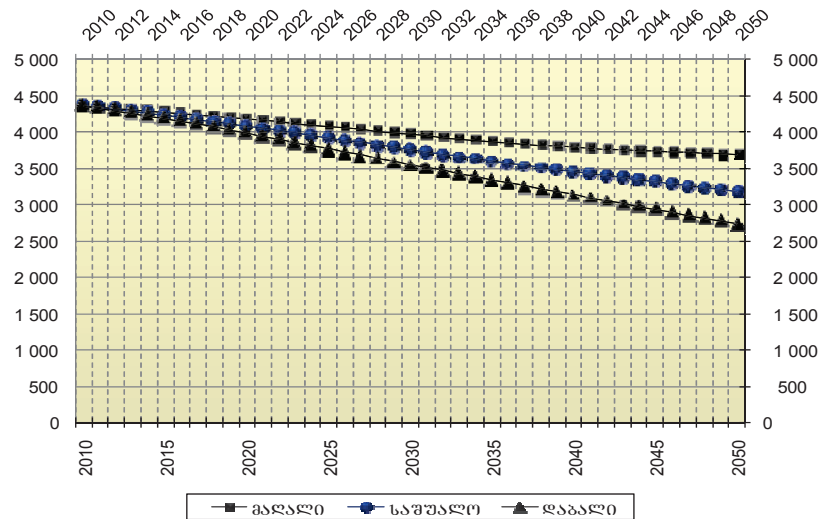
საერთოდ, დემოგრაფიული პოლიტიკის განხორციელება ნებისმიერი სახელმწიფოსთვის წარმოადგენს ერთ-ერთ მნიშვნელოვან ფუნქციას, სადაც ჩართულნი უნდა იყვნენ არასამთავრობო ორგანიზაციებიც. მაგრამ, რით უნდა დაიწყოს დემოგრაფიული პოლიტიკა? ჩვენი აზრით, საჭიროა უტყუარ სტატისტიკურ მასალებზე დაფუძნებული დემოგრაფიული რეალობის დიაგნოსტიკა, მოსახლეობის დინამიკის პროგნოზირება, დემოგრაფიული სიტუაციის გასაუმჯობესებლად საჭირო რეკომენდაციებისა და გასატარებელი ღონისძიებების შემუშავება, საბოლოოდ კი, დემოგრაფიული პოლიტიკის განხორციელებაზე მკაცრი მონიტორინგის დაწესება. აი ეს არის, ის მარტივი ალგორითმი, რაც განაპირობებს ჩვენს ქვეყანაში დემოგრაფიულ პოლიტიკას.

რაც შეეხება დემოგრაფიულ პროგნოზს, უნდა აღინიშნოს, რომ გრძელვადიან პროგნოზებს ეკონომიკური საჭიროებებისთვის აკეთებს მსოფლიოს მრავალი ორგანიზაცია და ქვეყანა. აღნიშნული პროგნოზები ძირითადად გათვალისწინებულია მაკროეკონომიკური პარამეტრების გასაანგარიშებლად (მაგ. შშპ ერთ სულ მოსახლეზე და ა.შ) და სტრატეგიული დაგეგმვისათვის. დღეს დემოგრაფიული პროგნოზისთვის არსებობს კომპიუტერული პროგრამული უზრუნველყოფები რომლებიც მეცნიერებს უადვილებენ ანალიზს და ეხმარებიან მოდელირების გზით გარკვეული საპროგნოზო სცენარების შემუშავებაში. ქვემოთ მოცემულია საქართველოს მოსახლეობის დინამიკის საპროგნოზო მაჩვენებლები (იხ. დიაგრამა №3. გვ 34.) სამ ვარიანტად (დაბალი, საშუალო და მაღალი) რომელიც ჩვენს მიერ გამოთვლილია პროგრამა PASEX-ში.

აღნიშნული დიაგრამიდან ჩანს, რომ საქართველოს მოსახლეობის ბუნებრივი მატება საშუალო ვარიანტით 2050 წლისთვის 3 186 ათასი, ხოლო პესიმისტური ვარიანტით 2 770 კაცი იქნება. 2020 წლისთვის საშუალო ვარიანტით ჩვენს ქვეყანაში ნაგარაუდევია 4 049 ათასი, ხოლო 2030 წლისთვის 3 760 ათასი კაცი. გაანგარიშება აჩვენებს, რომ საშუალო ვარიანტის მიხედვით, მოსახლეობის ბუნებრივმა კლებამ შეიძლება მიაღწიოს 40 000 კაცს წელიწადში.

მომაველში, ეკონომიკის ზრდის პარალელურად, უფრო იჩენს თავს ადგილობრივი შრომითი რესურსების მწვავე ნაკლებობის პრობლემა. სამწუხაროდ, გლობალური პროცესების ტენდენციებიდან გამომდინარე, შეიძლება ითქვას, რომ მკვიდრი მოსახლეობის განვითარების პერსპექტივები და საჭიროება, ამ ტენდენციებში ნაკლებად იკვეთება. ამდენად,

საქართველოს მოსახლეობის რიცხოვნების პროგნოზი 2050 წლამდე
(ათასი კაცი)

ჩვენს ქვეყანაში შრომითი რესურსების ნაკლებობას აუცილებლად მოჰყვება მეტად საშიში, არასასურველი იმიგრაციული პროცესები. ამ პროცესს, მცირერიცხოვანი ერისთვის, თან სდევს იდენტურობის პრობლემა, კულტურისათვის დამახასიათებელი ფასეულობათა სისტემის დეფორმაცია, სულიერი ცხოვრების თანდათანობითი ჩანაცვლება სხვა კულტურით, რელიგიური აღმსრულებლობითა და ცხოვრების წესით.

ამიტომ, რაც შეიძლება მალე უნდა გატარდეს სახელმწიფოს მხრიდან აქტიური დემოგრაფიული პოლიტიკა მოსახლეობის ბუნებრივი კვლავწარმოების გაზრდისთვის. თუმცა აქვე უნდა ითქვას, რომ მისი გატარების შემთხვევაშიც კი, სასურველ შედეგს მხოლოდ საკმაოდ დროის შემდეგ მივაღწევთ, რადგან, დემოგრაფიული პროცესები მყისიერ ცვლილებას თითქმის არ განიცდიან. დაგვიანების შემთხვევაში, უარყოფითი დემოგრაფიული სიტუაციის დაძლევა, რა რაოდენობის სახსრებიც არ უნდა გავიღოთ, შეუძლებელი იქნება. საქართველოს ზვალინდელი დღე დამოკიდებულია დღეს დაბადებული ბავშვების რაოდენობასა და აღზრდის ხარისხზე.